

Kristina Meiton

ARBETSLIV

ETT MANUS UNDER ARBETE

KRISTINA MEITON

Arbetsliv. Ett manus under arbete.

Kristina Meiton

**ARBETSLIV
ETT MANUS UNDER ARBETE**

EXAMENSARBETE

KONSTNÄRLIGT MASTERPROGRAM

I FILMISK GESTALTNING – REGI OCH PRODUKTION

FILMHÖGSKOLAN 2012

GÖTEBORGS UNIVERSITET

GÖTEBORGS UNIVERSITET
FILMHÖGSKOLAN

KRISTINA MEITON

Arbetsliv. Ett manus under arbete

© KRISTINA MEITON & FILMHÖGSKOLAN,
GÖTEBORGS UNIVERSITET 2012

SÄTTNING: RICHARD LINDMARK

TRYCK: HÖGSKOLAN FÖR FOTOGRAFI,
GÖTEBORGS UNIVERSITET, GÖTEBORG 2012

ISBN: 978-91-87255-04-5

WWW.FILM.GU.SE

Innehåll

- 7 FÖRORD
- 13 MANUS: ARBETSBOK
- 58 EFTERORD

- 61 NOTER

... Arbetet ger till den enskilda människan hennes försörjning och inkomst. Men mer än så. Arbetet ska också lägga grunden för självkänsla och egenvärde. I arbetet ska människor få en uttrycksmöjlighet, en väg att förverkliga sin egenart och sin personlighet Olof Palme

FÖRORD

Jag kan sitta här och skriva den här texten, men jag kan också gå bort till fönstret och ta ned julgardinerna. De jag ser när jag lyfter blicken aningens från datorskärmen. Det är ju ändå slutet på mars. Men de får hänga kvar, för nu är jag på arbetet. Jag arbetar med ett manus.

Ett manus till en film som beskriver arbete, som undersöker sättet vi arbetar på och hur det får oss att må.

Filmen kommer att ta sin utgångspunkt i tre redan gjorda filmer. En film om en bagare, som ledde till en lastbilschaufför; som ledde till en fabrik. Fabriken kommer att leda vidare till ett kontor; som säkert leder vidare till ytterligare platser och människor. I filmen kommer jag också att väva in mitt eget personliga sökande tillsammans med brevväxlingar med fyra olika personer.

BAKGRUND

1. BAGAREN

Lars var 26 år och hade nattarbetat som bagare i sju år när jag träffade honom. Jag var nyfiken på hur det var att stå vid ett löpande band och ville helst filma på ett stort bageri, allra helst på Pågens eller Skogaholm. Men när de tackade nej blev det istället ett litet, som låg under Göta älvbron i Göteborg.

Där filmade jag Lars när han jobbade, under en sommar. Jag filmade in hur skicklig han var i sitt yrke och jag upptogs av det fina, av hantverket, hur rörelserna gick av sig själva. Det tog mig flera veckor innan jag såg hur monotont arbetet i själva verket var för honom. Hur han gjorde saker på rutin och att hans ansträngning inte låg i hantverket utan istället i tiden, upprepningen, nedräkningen och tröttheten i kroppen. Efter sommaren hade jag fått svar på min frågeställning som jag tvingat ned på ett papper: "Varför jobbar man på ett jobb som sliter på kropp och själ när man egentligen inte behöver?"

När filmen visades var ledningen på bageriet rätt så missnöjd med resultatet. De tyckte inte att den visade den arbetsglädje de ville förmedla. Bagarna kände däremot igen sig.

2. AVTAGSSJÄL

Jag åker med Bertil som är lastbilschaufför på hans turer fram och tillbaka mellan Göteborg och norska gränsen. Mil efter mil sitter jag med kameran mellan mig och Bertil, vägen och lastbilshytens interiör. Timme efter timme filmar jag hur hans fokus vilar på vägen, samtidigt som blicken scannar runt. Han ser helt avslappnad ut, som att han egentligen inte är där. Min frågeställning nu är egentligen densamma som när jag filmade på bageriet. Jag är nyfiken på det monotona. Vad han tänker på när han kör och hur

det känns i kroppen när man suttit bakom ratten de flesta dagar under de senaste 40 åren. Vi har så mycket tid och jag formulerar och omformulerar min frågeställning. Ju mer jag frågar honom ju mer förstår jag att det jag problematiserar är samma sak som han är stolt över.

3. SKIFT

Den tredje filmen är filmad på en fabrik. När jag började filma följde jag en hel familj som jobbade på olika avdelningar på fabriken. Min tanke var att genom att väva ihop deras personliga berättelser och syn på sitt arbete komma djupare in i arbetets och fabriken kärna. Jag var nyfiken. På alla de som jobbar där, vad som drev dem, vad de gillade med sitt jobb, varför de valt att jobba just där osv. Vissa hade varit där i 30 år, vissa hade blivit kvar efter sommarens ferievikariat.

Då filmen inte fick finansiering blev den liggande i nästan två år. När jag började arbeta med den igen kände jag mig mer och mer intresserad av att förstå de strukturer och sammanhang som de jag filmat befann sig i. Jag började söka efter det gemensamma, efter en kollektiv känsla som också jag skulle kunna känna igen mig i.

Samtidigt försökte jag formulera mig kring den känsla av meningslöshet jag kände, att det var något som inte stämde. De allra flesta på fabriken sa att de trivdes med sina jobb men jag fick ändå inte ihop det.

För vad skulle svaret möjligtvis kunna vara, på känslan av meningslöshet?

4. KONTOR

Jag planerar att filma människor som arbetar i kontorslandskap och små kontorsrum. De som jobbar där kallas för tjänstemän och jag vill undersöka arbetet och möta människor på samma sätt som

jag gjort på bageriet, i lastbilen och på fabriken. Om jag kommer att följa några specifika personer eller inte vet jag ännu inte, men i manuset är det den allmänna bilden av kontor jag använder mig av. Bilder och ord som gör mig nyfiken och som känns roliga att utgå ifrån

HUVUDFRÅGAN

Ingen av de tre filmerna har haft en tydlig huvudfråga genom hela processen, utan frågor har formulerats och omformulerats på nytt i förhållande till olika ansökningar och presentationer. Allra svårast har jag haft att formulera mig kring fabriksfilmen. Men också att hitta fram till den övergripande frågan som upptagit mig när jag gjort de tre filmerna. Denna vaghet har vållat mig en hel del vända men samtidigt lett till de mest intressanta diskussionerna. Därför vill jag nu när jag ska göra min nya film använda mig av själva sökandet efter huvudfrågan som filmens röda tråd.

BREVVÄXLINGAR

Jag har läst tre böcker som på olika sätt varit starka inspirationskällor. *Arbetsamhället* av Roland Paulsen, *Yarden* av Kristian Lundberg och *Kallskänken* av Jenny Wrangborg.¹ Tre personer som fördjupat sig i samma ämne som jag gjort, men med helt andra ingångar och uttryckssätt. Jag frågade dem om de ville titta på mina filmer och hjälpa mig formulera den fråga som mina filmer är svaret på. En fjärde person jag kontaktade var Eva Löwstedt, leg. psykolog, psykoanalytiker och specialist i klinisk psykologi. De svar jag hittills fått,

och till viss del mina frågor, finns nu med som delar i manuset och när jag väl gör filmen hoppas jag att denna dialog ska komma att fortsätta som en brevväxling som löper genom hela filmen.

MANUSET

Manuset är utformat som en arbetsbok och är ett förslag på hur filmen kan komma att se ut. Det är en blandning av material som redan finns och material som jag tror att jag kommer att filma. Därför består manuset av en blandning av föreställningar, fantasier och beskrivningar av vad jag är intresserad av och vill undersöka snarare än hur det kommer att visualiseras i filmen.

MANUS

ARBETSBOK

INTRO

Maskineriet går igång. Det finns jobb som ska göras. Mänskligt skapade linjer, arbetslinjer, röda trådar.

Här etableras filmens sammankopplingar och berättarform som ett animerat mönster.

DAGBOKEN

Snöstormen omsluter högfjällshotellet, den river, sliter och sveper ned snön från taken. En grupp skidåkare kämpar sig fram längs ett översnöat spår. Snön byts ut mot sand, mot öken. Horisonten som skiljer sanden från himlen darrar. Senare på natten lyser stjärnorna, varenda en.

KRISTINA:

En gång, då jag var nitton gick jag på en skola uppe i de norska fjällen. Där lärde jag mig att mitt liv gick att styra, att jag kunde be-

stämna mig för att vakna glad istället för trött, sjunga ramsor istället för att klaga och vara med och förändra istället för att se det hända. Jag förstod att jag som person inte var viktig i världen utan istället det jag gjorde för andra. Arbeta hårt var modellen jag fogade in mig i, där vila och lättja tillhörde andra. Det kanske låter hårt, men uppoffringen var inte stor, då känslan av meningsfullhet var så stark.

Vi åkte till Afrika. Vi planterade träd, delade ut mediciner, organiserade i journaler, skrev engelska glosor på tavlan och försökte förstå vår egen roll och rättfärdiga att vi var där. Vi hade mycket att leva upp till och inget att falla tillbaka på. Eller en sak hade vi, som sades var vår styrka. Vi hade växt upp i ett i-land. Vi var bra på att få saker gjorda.

Det började nog tidigare. Säkert. Med jag väljer att börja här.

Människor i miniatyr lämnar sina barn på dagis, vinkar från sina bilar och bussfönster och försvinner bort från ett litet samhälle. De kliver in på sina arbetsplatser i en stad en bit bort och lugnet lägger sig runt om på parkeringsplatser och gator. I det lilla samhället lämnar samtidigt en person dagiset, går ett kvarter bort, in i ett hus, genom en hall, genom ett kök med frukosten kvar på bordet. In till en påslagen dator, till en inkorg som är står öppen.²

KRISTINA:

Möter en dräktklädd mamma vid dagisgrinden. Hon ser beslutsam ut, säkert sen till jobbet. Hon har en aura runt sig som utstrålar viktiga beslut, personer som väntar, beslut att ta. Det har jag också, massor, men det syns inte. Jag tänker att de tänker att jag går hemma och slappar eller att jag kanske till och med är arbetslös. Kanske är det kläderna, eller tvätten jag slänger in i maskinen på väg till datorn eller leksakerna jag röjer från skrivbordet. Nu väntar i alla fall en mängd öppnade mail. På andra sida finns människor med förväntningar om svar. Stressen både släpper och ökar. Släpper när svar skickas iväg, uppgifter stryks över. Ökar genom att matas och underhållas. Här börjar min fem och en halv timme långa arbetsdag.

Staden passerar genom ett bussfönster. Det är mörkt ute och människor är på väg hem från sina jobb. Sandaler trampar fram och tillbaka. Händer knådar en slät deg till runda bullar som fyller plåt efter plåt. Maskiner tystnar och först då hörs dess rytm.

LARS:

Det finns inget värre än att sitta och vänta på en buss till jobbet när man ser att det kommer en buss från andra hållet med folk som ska hem till sina varma hus och äta middag med sina vänner och kolla på tv. Det är ljusst på dagen när du sover, det är mörkt när du vaknar och går till jobbet, det är mörkt när du går hem från jobbet och det är mörkt innan du somnar. Det är ständigt svart.

LASTBILEN

Inifrån lastbilen och ut. Solen är på väg att lämna himlen. Fragment av en bro, av mötande bilars strålkastare, av vägarbetets skyltar som blinkar oss fram. Bertils ögon rör sig mellan vägen framför honom, backspegeln och sidospeglarna.

BERTIL:

Jag förstår inte varför jag håller på som jag gör. Men har man en gång börjat så kan man inte sluta. Och jag trivs att sitta här bakom ratten och göra det jag är åsagd att göra. Då är jag nöjd med mig själv. Visst kan det vara ensamt men det är man född till att klara av.

Jag sover inte så mycket. Det är väl det som är felet med jobbet, att man kan inte slappna av riktigt. När man ligger ute i bilarna kan man inte sova riktigt och det har väl hängt med. Jag slappnar ju av ett tag, men jag vaknar ganska snart upp igen, så går man där och trampar och vet inte riktigt vad man ska göra mitt i natten. Det blir mycket tv för mig. Discovery och Animal planet.

KRISTINA:

Mitt i natten, alla sover och listan avprickad. Kommer inte på något mer att göra men sitter ändå kvar och tittar på datorns skrivbord. Som bakgrund har jag en bild på barnen. Bilden är översållad av små ikoner i olika färger. Jag brukar försöka att inte placera ikonerna på deras ansikten, men nu är de överallt. Jag har en känsla av att inte ha gjort rätt för mig idag. Att jag inte är tillräckligt trött för att gå och lägga mig. Jag måste förtjäna ledighet. Nästan alltid. Jag får dåligt samvete av att läsa en bok om jag inte lär mig något som motiverar tiden det tar att läsa den. Mest låter jag det vara så, det är okej, men ibland undrar jag, undrar varför jag har det så?³

När någon frågar vad jag gör på dagarna säger jag att jag är dokumentärfilmare. "Oj, vad spännande! Vad handlar dina filmer om?" "Jo, jag gör filmer om arbete, om människor som arbetar. Jag försöker hitta en mening i arbetet, annan än den uppenbara. Också i mitt eget. Det är det jag jobbar med."

Jag ser min spegelbild då jag lutar huvudet mot det kalla bussfönstret. Bilden smälter ihop med skogen utanför. Väl framme vid fabriken lyser solen. Regnet öser ned, snön yr och dimman omsluter. Inne lyser lysrören och det syns inte om det är dag eller natt. De som arbetar har anpassat sina kroppar efter skiftschemats tider, hittat sin egen rytm i dygnet.

En man sitter framför ett ljusbord. Flaskor kommer åkandes på ett löpande band. Torbjörn söker efter avvikelser och då han ser en defekt flaska trycker han på en knapp och föser ned flaskan till ett annat löpande band.

TORBJÖRN & KRISTINA:

K: Hur trivs du?

T: Just nu trivs jag rätt så bra, sedan har det funnits perioder då jag inte gjort det. Då man känner att man inte är värd att lyssnas på.

K: Så att trivas har att göra med om man känner sig betydelsefull eller inte?

T: Ja, det är en viktig sak faktiskt.

K: Vad är det mer som gör att du trivs?

T: Jag tycker om tryggheten som jag känner att jag har här. Så är det arbetskamrater givetvis. Sedan får jag ju säga att skiftsystemet gör att vi har mycket fritid. Jag har väl aldrig jobbat för arbetets skull utan jag arbetar för fritidens skull.

K: Haha, det var ju ett roligt sätt att se på det. Har du aldrig övervägt att hitta ett jobb där du kan jobba för att jobba?

T: Jo, men man vet ju vad man har och vad man kan, men inte vad man kan få.

K: I mitt jobb har jag ingen ekonomisk trygghet men känner oftast att det är värt det. Men jag kan längta efter ett jobb med fast inkomst... Hur stor del är tryggheten i valet att stanna kvar här istället för att...

T: Det är nog en väldigt stor del. Och pengarna.

Text skrivs på bild: Fabriken producerar ca 1,4 miljoner glasheter per dygn. Här jobbar 85 tjänstemän och 395 arbetare. Arbetet är organiserat i 5 produktionslinjer och i 6 olika skiftlag jobbar 25 personer i varje. Dygnet delas upp i tre olika skift. Arbetet pågår 365 dagar om året. Skiften är mellan kl 6 och kl 14, mellan kl 14 och kl 22 och mellan kl 22 och kl 6.

BREVEN

Hej Jenny!

Jag har läst dina dikter och sett dig framföra dem i olika sammanhang på YouTube. Jag tycker mycket om dem och de påminner mig om de världar som jag filmat in på olika arbetsplatser. De människor jag mött där uttrycker en liknande längtan som du gör.

Jag undrar därför om du vill se lite av det jag filmat?

Programmet Sverige, SVT 2010.

Presentation av Jenny Wrangborg.

Köket står tomt och mörkt. Lamporna tänds, väcker upp. Spisar och stekplattor slås på, ugnar värms upp. Fläktar dras igång med full kraft. Snart fylls en ny arbetsdag.

JENNY:

Tack för dina filmer. Min första tanke: Vart går vi när vi går till jobbet? Vilken del av oss tvingas stämpla ut när vi tvingas stämpla in? Förlåt att mitt svar dröjt. Jag försöker bolla långa skift i köket med skrivandet, försöker få saker gjorda men är oftast för trött. Produktiviteten räcker oftast bara till arbetstiden, fritiden blir till vila för att orka jobba.

BREVEN

Presentation av Kristian Lundberg.

Under olika tider, väder och årstider, cyklandes. Gestalta hans tankar kring rörelse, kring känslan av att vara befriad från ansvar.

KRISTIAN:

Kristina. Hej. Jag vill be om ursäkt för att jag har dröjt så med att svara. Det beror dels på en slags existentiell härdsnära som gärna finner sig just efter arbete – i balansen mellan tomhet och fullbordan, där den kropp som är i rörelse också är den kropp som är befriad ifrån både ångest och ansvar. [...] Det finns inte en fråga. Det finns ett nätverk av frågor, men också en rad svar som åskådliggörs så, svaret: att vi är i rörelse. Vad är ansvar? Vad är frihet?

Gorillan Koko sitter i ett litet rum och tecknar teckenspråk med en ung kvinna. Senare kör de runt i en bil och Koko sitter fastspänd i passagerarsätet.

KRISTINA:

För länge sedan hade jag inga begränsningar. Jag kunde göra vad jag ville, det handlade bara om att bestämma sig. Jag minns att jag brukade jag gå runt till folk och säga "haha jag är fri att göra vad jag vill med mitt liv. Och det är du med!"

Koko: A talking gorilla. Foto Nestor Almendros.

En kväll fick jag se en apa på tv, som hette Koko. Apan kunde uttrycka känslor av saknad. Jag minns att jag tänkte att nu händer det. Grunden vi står så tryggt på kommer att falla i bitar. Vi får börja om. Jag kände mig glad och upprymd. Men inga böcker skrevs om, inga tal hölls och ingen fick det bättre. Det var länge sedan nu, men jag minns fortfarande hur den förväntan jag hade sakta förvandlades. Hur friheten jag trodde mig ha erövrat inte längre kändes viktig.

BREVEN

Det är brötigt och stökigt. Order ropas ut och stressnivån är hög och ansträngd. Jenny sitter och vilar på restaurangens bakgård vid en hög tomkartonger.

JENNY:

ljudet i omklädningsrummet
är annorlunda på kvällen

det känns som vi varit inlåsta,
den sortens upprymdhet i luften när
vi tar på våra privata kläder och
blir människor igen

när vi slänger uniformerna i tvätten
på väg ut ur köket tänker jag
att det som borde göra oss mänskliga
har gjort oss till maskiner.⁴

DAGBOKEN

KRISTINA:

Vi har ett stilla lugn här hemma. En lätt dvala att falla in i, bejaka och snoosa sig igenom. Det kunde ha gått, men går inte. I dag gnager längtan efter att få saker gjorda värre än på länge i kroppen. Hur lång tid har gått åt till ingenting? Barnen är inte ens magsjuka längre utan i 48-timmarskarantän och det är 35 timmar kvar. Med en femåring i huset går det an att jobba, med en två-åring, näst intill omöjligt. Så det skruvar sig, det skaver, river och tankarna på allt jag borde göra går i spinn, tills jag utmattad bäddar ned mig. På

nattduksbordet ligger *Att tänka sociologiskt*⁵ och en bok av Stefan Sundström som handlar om odling. Hade jag jobbat hårt under dagen hade jag unnat mig ett kapitel ur hans bok. Om jag haft ett högt tempo, en lagom nivå av stress och även lite av den oro som kommer av att andas högt uppe i bröstkorgen, då hade jag kunnat njuta av hans bok och gett mig hän åt tankar på att skaffa några hönor och bygga höga odlingsbäddar.

Nu läser jag istället om, jag citerar från baksidan:

"... att se människors handlingar som aspekter av större helheter; att få ökad förståelse för andra människor och andra levnadsformer: som ett hjälpmedel att leva sitt liv på ett medvetet sätt"

Presentation av Eva Löwstedt.

Abstrakta bilder av arbete – utan arbetare – som förenar olika former av sysslor. Introts linjer kommer tillbaka och leker med Evas frågor.

EVA:

Hur varvar vi arbete och vila?

Ingår det arbete jag gör i den rytm och den ekonomi som jag vill göra till min; ekonomi också i betydelsen energi, tillfredsställelse och lustinsats?

Hur förhåller vi oss utifrån vår egen pliktetik till vilan, lättjan, njutningen och det vi anser oss "förtjäna" beroende på hur vi "räknar"?

Har vi räknat "fel" utifrån vem eller var vi är?

Läggs tonvikten fel?

En hund sover tungt bredvid Bertil med sitt huvud på kartan över dagens sträckor.

En karta med introts animerade linjer visar Bertils resor och körda mil de senaste 40 åren.

BERTIL:

Jag har försökt att sluta köra ett par gånger, men jag har alltid kommit tillbaka. Jag ägnar mer tid åt arbetet än jag gör åt min familj, men vad ska man göra. Jag bara är sån att jag arbetar, det är det enda jag tänker på. Men jag har ju levt ett familjeliv. Jag var gift i sjutton år och jag har ju barn. Det finns ju många chaufförer som har familj, det är ju klart, men det har inte fungerat riktigt för mig.

KRISTINA:

Men kunde du ha gjort annorlunda?

BERTIL:

Ja det är väl klart att jag hade kunnat. Men jag trivs faktiskt när jag är ensam. Lugnet och så. Jag tycker att det är skönt. Men det är klart. Tänk att ha kommit hem och fått middagen färdig. Det hade väl vart fint. Jag vet inte när det var jag hade något sju till fyra jobb egentligen. Det var väl mest sju till sju och då var ju maten i

stort sett uppäten när man kom hem. Eller så kom jag inte hem överhuvudtaget.

BAGAREN

Plåtar med bröd snurrar sakta i ugnarna. Tre bagare står runt ett bord och flätar vetekransar. De pratar och skämtar med varandra.

LARS:

När man är nitton, tjugo år vill man bevisa att man klarar av jobbet och det är väl så det börjar, att man kommer in i ett mönster på en gång. Så var det för mig när jag började arbeta.

Jag har alltid varit sådan att jag hittat på egna projekt, egna degar, egna bröd och sådana grejer. Men när man jobbar natten och kanske har jobbat femtio, sextio timmar i veckan så, vad som händer är att man inte orkar bry sig om detaljer längre, utan man bara går dit och trycker på sina knappar och försöker gå hem så fort som möjligt. Jag vet inte varför jag har blivit sån, men det är svårt att bryta sig ur.

BREVEN

Presentation av Roland Paulsen.

Från ett pressmeddelande:

...Varför ska vi arbeta åtta timmar per dag fram till pensionen? Och vad händer i samhället när arbetet blir ett självändamål? Håller arbetet på att tappa sin mening? Detta belyser Roland Paulsen, sociolog vid Uppsala universitet, i sin nya bok *Arbetssamhället – Hur arbetet överlevde teknologin*. Behovet av arbete har med den teknologiska utvecklingen aldrig varit

mindre än idag. Tack vare ökad specialisering, effektivare arbetsorganisation och tekniska innovationer har arbetets produktivitet mångdubblats. Ändå arbetar vi i dag mer än vad man gjort under större delen av den mänskliga historien...

ROLAND PAULSEN:

Hej! Nu har jag äntligen tagit mig tid till att titta på dina filmer. Något som slog mig, är hur produktivt arbete, där skälet till att det utförs är synligt och självklart, så tydligt nedvärderas. Och inte bara av samhället i stort, utan även av de som utför arbetet vilket inte minst märks i hur de måste ursäkta sitt verk för sig själv och andra. Så ser jag på förnedringen: när den är som starkast håller den förnedrade sig själv ansvarig för den. Arbetet i sig har en destruktiv verkan. Inte destruktivt på något enkelt mätbart plan, utan på det existentiella planet, framförallt i det att det stjälar tid och till viss del även förgiftar den fria tiden. Kanske skulle detta vara hanterbart om de mest produktiva jobben, som också brukar vara de tyngsta, erkändes och belönades. Men när de idag bara betraktas som tecken på svaghet blir förnedringen gränslös.

Nåväl, du frågade vilken fråga du besvarar i dina filmer och jag tror att svaren är flera. Jag kom att tänka på en rad ur en av Bukowskis dikter: "You can't beat death but you can beat death in life". Jag tror att dina filmer besvarar hur denna "död i livet" ser ut.

KONTORET

Ett kontor fyllt av aktivitet av olika slag.

Bildkälla: White Arkitekter AB / Jarl Asset Management AB

Fritt citerat från Wikipedia:

Kontoret utgör företagets eller myndighetens hjärna. Här sköts bokföring, avtal, handläggning, korrespondens och arkivering. Genom att ordna kontorsarbetet på ett rationellt sätt kan företaget effektiviseras och vinsten ökas. Kontorsarbetet innebär att avtal, kontrakt och olika skrivelser upprättas, korrespondens skickas och tas emot, utredningar och handläggningar av olika ärenden görs, ansökningar behandlas, protokoll förs, olika underlag och handlingar registreras och kopieras. Arkiv upprättas, underhålls och rensas. Frågor internt och externt besvaras, meddelanden skickas, tas emot och vidarebefordras, inköp av olika förbrukningsmaterial handhas, brev, promemorior, utredningar, skrivelser, protokoll och minnesanteckningar skrivs, kopieras, registreras och distribueras, register förs, handlingar sorteras och arkiveras.

Presentation av Richard Palmqvist.

Richard klättrar upp i en enorm maskin som pressar glödande flytande glasmassa till flaskor. Han ersätter en av maskinens långa armar med en ny.

RICHARD:

Just nu är jag nöjd med det jag har och det ska man nog försöka vara. Jag har egentligen allt som jag har drömt om.

Men man vill ju hela tiden tjäna pengar och få det bättre än man har det, så att man någon gång kanske kan ta det lugnt. Det känns som att man vill tjäna pengar och få det överstökad. Så när jag fyller 40 då kan jag ta det lugnt. Jag är 26 år nu, så jag har några år kvar, men det ska nog gå vägen. Det blev ju lite dumt här nu då när lillgrabben kom. Nu blir det inte lika mycket jobbade utan man prioriterar fritiden mer

Jag har ett minne som jag inte tänkt på förrän jag själv började här. Det är lukten av bränd hud från händerna. Så luktade alltid farsan. Nu luktar jag så när jag kommer hem. Det känns som hemma.

Inomhus, släckta lysrör; tomma skrivbordsplatser, nedsläckta datorskärmar. Utomhus, vi sitter under vårt äppelträd och ser upp genom löverket mot himlen. Äpplena vajar lite hotfullt och lugnet i att vila är inte rofyllt.

KRISTINA:

Industrisemestern har precis börjat. Semester för de flesta anställda. De röjer sina skrivbord, rensar sina mailboxar och tömmer sina telefonsvarare för att i cirka fem veckor vara lediga från sina jobb. De åker till Kolmården, Astrid Lindgrens värld, Liseberg, Legoland, Sagostigen och High Chaparall. Jag är också ledig. Dagens stängde och barnen kom hem. Innan min semester började skickades det ut sex avslag fördelade på tre olika projektansökningar till mig. Men nu ska jag inte tänka på det och vad det innebär för varje redan arbetat timme, och för en höst och vinter utan planerad inkomst. Jag ska inte heller tänka på det arbete som ju faktiskt finns kvar. Det som kippar efter andan, vrider och krånglar sig nedtryckt mellan solstolar, vid grillen, under blöta sandiga handdukar.

Då arbetet ändå gör sig påmint hjälper det på något konstigt sätt att påta lite i jorden. Precis som de säger, de övertända, de sökande och desillusionerade. Så jag gräver en lagom djup avlång fåra runt komposten. Fyller den med vatten, sätter ned syrenbuskar jag räddat från vägarbetet ett kvarter bort. Trampar runt med stövlarna och hoppas att de överlever.

FABRIKEN

Maskiner slår in sin rytm i kroppen. Två män i blåa skjortor står tätt ihop, ropar in i varandras öron för att sedan gå åt skilda håll

PETER:

Det spelar ingen roll vad jag jobbar med, det skulle kunna vara precis vad som helst. Tvätta toaletter, allvarligt, precis vad som helst, för jag hade mitt drömjobb tidigare. På ett sätt. Då jobbade jag som 3D-grafiker. Men då jag jobbade där, då hade jag uppnått det jag tyckte

mitt mål var och då var det en himla stress att vara duktig varje dag på jobbet, göra bra ifrån sig och prestera. Här jobbar du i och för sig på ett löpande band. Man jagar tider här, men det är inte alls på samma sätt. Du stämplar in och du stämplar ut. Förut var jag lite av en nyckelperson, här är jag mer en arbetsmyra. För jag känner ju inte att de behöver mig här. De kan lika gärna ringa in en manpower.

FABRIKEN

Presentation av Lennart Palmqvist.

Lennart sitter i ett kontrollrum framför dataskärmar fyllda med grafer, linjer och knappar. Han studerar skärmarna noga och analyserar hur maskinerna skött sitt arbete under förra skiftet.

LENNART:

Jag har jobbat på fabriken i 33 år. I början var jag nöjd, jag tyckte att jag tjänade bra, jämfört med mina kompisar. Det var bekvämt, jag var alltid utomlands, tänkte aldrig på pengar och behövde aldrig bry

mig. Då jag jobbat i fyra fem år, flyttade kompisarna till Göteborg och började läsa till civilekonomer och då såg jag upp till den typen av yrke. Men när jag själv började läsa så förstod jag att det bara är en fråga om prioritering och tid.

KRISTINA:

Ser du fram emot att gå till jobbet på morgnarna?

LENNART:

Idag ser jag inte fram emot att gå till jobbet. Det ger mig inget längre. Det har det inte gjort de senaste åtta åren. Jag lär mig inget, jo kanske nåt, men det räcker inte, istället för en sak vill jag lära mig tio saker. Jag vill ha utmaningar hela tiden. Jag tycker att lunchrasten på jobbet är slöseri med tid.

Varje människa har ju en nivå som den accepterar. Det finns ju de som står vid en svarv och är jättenöjda med sitt liv. Då har ju den personen en rik nivå, ett bra liv. Jag är ju lite besviken på mig själv att jag inte får någon riktig ro. Jag skulle bli jätteglad om jag kunde nöja mig med bara detta. Till viss del kan det ju handla om status, men det är inte det materiella utan jag vill känna mig nöjd med mig själv. Det har något med självkänslan att göra.

KRISTINA:

Vem bestämmer nivån då?

LENNART:

Det gör man ju själv, men varför jag har satt den så högt det vet jag inte. Fast jag har haft det riktigt bra, sett till jobbet på bruket. Jag har ju gett dem jättemycket, men jag har också fått mycket tillbaka.

DAGBOKEN

Digitala siffror piper och piper. Fötter nedstuckna i randiga stövlar går över plattor på en trädgårdsgång.

KRISTINA:

Vaknar av värmen och den dåliga luften under snedtaket. Det känns sent och utvilat på ett jobbigt sätt. Ångrar att jag inte steg upp och jobbade när klockan ringde. Då hade det känts fint nu. Kunde ha väckt barnen, ätit frukost, med lugn i kroppen och med gott samvete. Stillheten runt mig är stressande samtidigt som slöheten breder ut sig i kroppen. Våldigt sakta går jag till brevlådan. Tar ett plommon, mättar varje steg precis rätt. Var det bra eller dåligt att lägga stenplattorna med sådana avstånd att man måste ta små korta steg för att träffa dem med hela foten? För att kunna ta de små korta stegen i en behaglig rytm måste man sakta ned till ungefär hälften av ens normala tempo, annars blir det orytmiskt. Jag gillade tanken på att man måste bryta sitt tempo och sakta ned. Nu känns det snarare oroande att avståndet mellan plattorna till och från brevlådan passar mina steg alldeles perfekt.

BREVEN

KRISTIAN:

När jag tänker på "arbete" som för mig alltid har varit "kroppsarbete" så finns det också där en slags känsla av befrielse ifrån ansvar, nämligen att jag underkastar mig en rutin som jag inte bär ansvar för. I meditationen, inte minst inom zen, så finns detta moment med en underkastelse som leder till befrielse. Förra vintern delade jag ut tidningar. Det fanns en väldigt speciell frihet i det, som om jag ägde staden, som var jag befriad ifrån alla andra sammanhang än just detta.

Från Wikipedia:

Möten och sammanträden hålls, besökare tas emot, kanske registreras, frågeställningar besvaras, beslut fattas, ansvar delegeras, tjänsteförrättningar utförs, post skickas och tas emot internt och externt. Brev och paket vägs och frankeras, handlingar masskopieras, adresslistor och utsändningslistor ajourhålls, försändelser och cirkulär distribueras. Papper hållslås och sätts in i pärmar, papper slängs i papperskorgar och containrar. Telefonsamtal förs från fasta telefoner eller mobila enheter, telefonmeddelanden spelas in, fax skickas, e-post skickas till enskilda, efter utsändningslistor eller massdistribueras på olika mottagargrupper. Korta rökpauser görs i rökkuren (eller numera ofta på gatan), fikapauser tas på morgonen och på eftermiddagen. Lunchrasten är ofta en timme, en del i personalen har egen mat med sig som man värmer i företagets mikrovågsugnar. Många företag tillämpar flextid. Vissa företag använder stämpelkort. Vill man inte ha kaffe kan man hämta vatten i vattenautomaten.

KRISTINA:

Jag sliter hårt och det gör fysiskt ont. Jag närmar mig min egen begränsning och känner hur gråten börjar komma då folk går förbi och skämtar med mig 'Åh så skönt att se andra arbeta! Det ska bli ett vackert insynsskyddande grönskande pilstaket. De 180 cm långa pinnarna ska flätas, men först ska det spättas 130 stycken 40 cm djupa hål. Jag känner mig löjligt nog svimfärdig, men biter ihop och skapar en bild.

Det känns som att jag sakta närmar mig ett centrum där saker faller på plats och jag blir till mig själv. I bilden byts jag dock ut. Jag går in i och ur olika roller, alla viktiga på sitt sätt, men som bråkar om samma utrymme. Välkomna hem till oss på sommarfest! Huset fylls med folk som går runt barfota på plankorna och läser på bokryggarna som står i noggrann ordning i bokväggen. Biografier av konstnärer, författare och filmare. Konstböcker, inte för framfusiga men synliga. En rad går åt till böcker från tiden då jag läste biologi och ville jobba med miljöfrågor. Ytterligare en rad till böcker av sådana som Noam Chomsky och Naomi Klein som jag köpte då jag prenumererade på Ordfront. Deckarna får trängas i skuggorna. Klassiker blandas upp med Harry Potter och Harry Bosch. Jag tar ett steg tillbaka och ser olika delar av mig själv. Jag gör något jag bara sett på film. Jag tar tag i hyllorna som ännu inte barnsäkrats, vräker ned dem och böckerna sprids ut över det nyslipade vitsåpade golvet. Där bland outtalade önskningar och krav, tolereranden, och kompromisser. Där formulerar, omformulerar, borstar jag av mig, går vidare, genom att sätta fötterna framför varandra, en efter en tills de går av sig själva och får fart igen. Jag fogar noga samman staketets pilgrenar till ett spretigt ruttmönster och stänger till rummet runt oss.

FABRIKEN

Människor bevakar, kontrollerar, sköter om maskiner. Vissa av dem sitter på sitt trettio minuters pass vid ett löpande band och synar glas. En av dem är Johan.

KRISTINA & JOHAN:

K: Hur är det att syna? Det verkar så otroligt svårt att koncentrera sig och inte somna.

J: Natttid kan det vara lite kämpigt, men det går.

K: Är du jättekoncentrerad eller svävar du bort i andra tankar?

J: Jag har erfarenhet så jag vet vad och hur jag ska kolla. Det är ju inte så att man kan sitta 30 minuter i sträck och stirra på glas, det går ju inte.

K: Så du är någon annanstans i tankarna?

J: Ja, det går inte att vara där en halvtimme.

K: Vad tänker du på?

J: Det kan vara andra saker som behöver göras.

K: Ser du fram emot att syna eller känner du att 'åh nej' nu måste jag sitta där igen?

J: Nej så är det inte för min del. Det är ett jobb och det ska göras. Så enkelt är det.

K: Men jag har väldigt svårt att förstå syningen, hur man kan klara av att sitta så koncentrerat och titta på något som är så pass monotont.

J: Det är inte världens roligaste grej kanske men vi är här för att jobba och det måste göras, så enkelt är det.

K: Men somnar du inte?

J: Nej det gör jag inte

K: Men i början...

J: Aldrig.

K: Inte ens på natten?

J: Nej, sova får man göra hemma. Att man är trött det är mänskligt, men inte att man somnar.

K: Jag kanske borde prova.

J: Ja det borde du, det kanske inte är så illa som det ser ut.

K: Nej inte illa, det är inte så jag menar. Jag tänker att det är så...

J: Enformigt?

K: Ja

J: Man är ju inne i arbetet om man säger så. Man är inne i arbetet, vad man vill få fram av flaskorna. Det är det man har att tänka på.

K: Okej, man är så pass koncentrerad att...

J: Man är så pass koncentrerad! Det ska man vara. Jag är koncentrerad. Men om du hade frågat mig när jag var sexton om jag hade velat jobba här så tror jag att jag hade sagt nej. I den åldern så tror man att man ska bli något man vill bli. Men det är inte ofta man blir det.

FABRIKEN

Presentation av Birgitta Palmqvist.

Birgitta sitter vid en kontrollstation och söker efter fel i glas som åker förbi. Hennes huvud rör sig i en speciell takt. Samma takt har Mirja som sitter mitt emot henne. Mirja ser ut som att hon håller på att somna, men gör det inte utan vaknar med jämna mellanrum upp ur sin värld för att sakta sjunka in i den igen.

BIRGITTA:

Jag jobbar som kvalitetsuppföljare, så jag tar prover på glaset och kollar så att allt är okej innan vi packar och skickar iväg. Jag trivs jättebra, jag tycker att det är omväxlande. Man kan aldrig veta från dag till dag hur det är. Det kan först vara jättelugnt och sedan bli jättestressigt.

KRISTINA:

Är det viktigt att lära sig nya saker?

BIRGITTA:

Ja det tycker jag är viktigt, annars blir det ju enformigt att stå. Sen så utvecklar man sig inte så mycket, men jo, det känns spännande än så länge. Man blir aldrig fullärd utan man lär sig hela tiden och det är väl det som gör att det är spännande. Så tycker jag det är gott att man kan släppa jobbet när man slutar för jag går ju inte runt och tänker på hur kvalitén kommer att se ut när jag kommer tillbaka. Det tycker jag är en stor fördel. Jag hade ju ett sådant jobb tidigare då man gick och tänkte på jobbet hemma och då blir man ju inte ledig på samma sätt. När man kommit upp i den här åldern så är det gott att njuta av livet och slippa tänka på jobbet.

BAGAREN

Bagaren sitter på en pall medan maskinen bakom honom knådar klart de bullar han väntar på att få lägga upp på plåtar och sätta på jäsning.

LARS:

Det är sådana små enkla grejer som jag känner att jag har saknat alldeles för mycket som jag vill tillbaka till. Jag vill kunna sätta mig och se på tv på kvällen. Sova när det är mörkt och kunna vara ledig en hel helg utan att behöva gå och jobba en söndagskväll. Det är sådana grejer. Det är inte jobbet i sig som är värst just nu utan det är att man vill så mycket saker.

BREVEN

KRISTINA:

Hej Eva! Det mesta bör man kanske inte generalisera men här tror jag att det faktiskt vore bra här. Att det finns en fråga som borde ställas, som både är gällande för individen och samhället... jag själv tror att det handlar om frihet på ett eller annat sätt, att olika krafter

styr våra val och att de ramar vi rör oss inom ser olika ut... men det håller inte... Det jag mött när jag filmat och intervjuat är också att många – som jag har svårt att formulera för det låter så översittaraktigt – nöjer sig med vad de har, även fast de inte verkar trivas för att det bara "är som det är" och bara "blev som det blev" "det är ett jobb som ska göras helt enkelt"... det är ju bara en tolkning men av någon anledning så blir jag provocerad (fast jag inte alls har någon rätt att bli det).

EVA:

Mitt svar har dröjt lite eftersom jag inte omedelbart hade ett svar att ge dig. Du lägger nu till något då du lyfter frågan om vad det är som gör att vissa människor lägger ribban så lågt utifrån en förmodad kapacitet. Om jag själv ska göra ett omtag också med hänsyn till detta med att "nöja sig" skulle jag nog åter vilja betona detta med ekonomi i vidare bemärkelse, vilket ju också är vad Freuds libidoteori handlar om.

Hur finansierar vi det liv vi vill leva och vilket pris betalar vi om vi i alltför hög grad sviker vårt begär?

BREVEN

Det är tidig morgon och Jenny går snabbt. Förbi stängda affärer och kaféer i centrala Göteborg.

JENNY:

Mest trött gör jobbet mig när jag tänker på att det faktiskt kunde vara på ett annat sätt, och så har vi det så här. Det är idiotiskt. Det är i arbetet vi blir mänskliga. Tillsammans med våra arbetskamrater skapar vi något viktigt. Varför känner vi oss då inte viktiga? Varför får vi inte vara med och bestämma över det vi producerar? Vi mår bra

av att skapa tillsammans med andra, varför mår vi då dåligt av att gå till jobbet? Till och med vänstern verkar gett upp och kör kampanjer för att vi ska slippa jobba. Fackets största fokus ligger på lönerna, inte att se till att vi får det bra när vi väl är på jobbet. Och visst, som det är nu hade vi mått bättre av att arbeta mindre, men jag saknar en större diskussion om hur vi kan se till att vi faktiskt mår bra av att gå till jobbet, istället för tvärt om. [...] Bäst att sluta nu innan jag blir ännu mer osammanhängande.

KRISTINA:

När du skriver "Det är i arbetet vi blir mänskliga". Hur menar du då, varför just i arbetet? Det skulle vara jätteintressant att förstå din vision. Sedan skriver du "Tillsammans med våra arbetskamrater skapar vi något viktigt". Då undrar jag om den känslan (erfarenheten) är ihopkopplat med produkten man producerar / tjänsten man utför? Jag tänkte ofta på det när jag filmade på fabriken, där den främsta produkten var vodkaflaskor – att det kändes så oerhört meningslöst allting. Förutom att tjäna pengar för att kunna försörja sig. Jag undrar också om du tror att det du söker går att skapa inom det system som finns (med en annan regering då)?

Ögat förmedlar information till hjärnan med hjälp av synnervens cirka en miljon nervtrådar. Ögat är ett anatomiskt organ som förnimmer ljus inom vissa frekvensområden. Cirka 130 miljoner eller nära på tre fjärdedelar av kroppens sinnesceller finns i våra ögon. Ljus som träffar näthinna omvandlas till nervimpulser. Hjärnan översätter sedan nervimpulserna till tredimensionella bilder. I ögat finns en lins som är elastisk och upphängd i tunna trådar. Linsens uppgift är att fokusera bilden på olika avstånd. Detta genom att en muskel i ögat spänns så att linsens upphängningstrådar blir slappa. Linsen får då en rundare form och därmed starkare ljusbrytande ytor.

KRISTINA:

Min dotter har en medfödd skada i ögat som måste opereras om inte hjärnan ska koppla bort ögat. Vi har tränat två till fyra timmar varje dag från att hon var sex månader. Nu är hon snart sju år. Ju äldre innan operation ju mindre risker. Ögat blev det viktigaste. Ögats välbefinnande blev viktigare än hur hon mådde. Jag kommer

ihåg då i början, att vår doktor varnade oss för det. Att man kan tappa bort sig om man är för fokuserad på ett specifikt mål. Det gjorde mig än mer målmedveten och Ida hängde med så gott hon kunde, tills ögat sa stopp. Nu hoppas jag att vår doktor kommer att vara pigg den dagen vi ska operera, att han ätit en bra frukost och tycker om sitt jobb. Att han valde rätt. När jag gråter i väntrummet kommer en sköterska fram, sätter sig bredvid mig och säger. "Du vet väl att han är den bästa".

DAGBOKEN

KRISTINA:

Idag ska jag undersöka lättja. Jag har fått i uppgift att se vad som händer om jag inte jobbar. Det är mitt jobb idag att inte jobba. Jag hade fått tips om att titta på en eld eller på fåglar. Jag har gruvat mig länge och nu istället för att göra kaffe och lägga mig i soffan, som var planen, slår jag på datorn och går igenom mail. Men efter ett tag blir det för dumt. Jag stänger ned, hittar en filt och sätter mig i burspråket. Och blir förvånad. Hade ingen aning om att det var så mycket fåglar som grejar runt i trädgården. Fåglarna förflyttar sig mellan plummon- och körsbärsträdet, badar i vattenpölar på grusvägen, gungar på de vissna blomskaften. Varje halvtimme skräms de iväg av tomma bussar som dånar förbi. Så kommer de tillbaka och börjar om, eller fortsätter. Svårt att säga. De flesta är gulaktiga, vissa är gråsparvar. Och blåmesar. Ovanför deras träd rör sig molnen i olika skikt. Det var länge sedan jag tittat upp på det här sättet och jag ser att de rör sig så fint och snabbt, men ändå sammanhållet. Samma sak som med årstiderna, jag missar alltid övergångarna. Hundägare promenerar förbi, de tittar in genom fönstret. Och det ante mig att det skulle bli problematiskt att sitta här. Snart kommer

nog Skalmangruppen som ska upp till skogen förbi. Jag kan se min dotter framför mig när hon aningslöst förklarar för dagisfröknarna att: "Min mamma jobbar hemma.

DAGBOKEN

Hej Kristian!

Om du tittade på "Skift" så sitter de som jobbar på fabriken och tittar på flaskor som åker på löpande band. När jag filmade så tyckte jag det var oerhört att de stod ut. Jag hade jättesvårt att förstå detta även efter många samtal och timmar vid deras sida. Men så när jag klippte filmen (två år senare) då slog det mig att det kanske är jätteskönt att sitta där. Jag hetsar runt, med stress och prestationskrav jagandes efter mig, medan de kanske – där framför flaskorna – hittat sitt lugn ... Eller kanske inte, säkert olika, men det öppnade upp en helt ny tankebana.

Jag läste detta i en bok⁶ – som så inte går ihop med det jag skriver ovan: Ett forskarteam från University of Chicago hade gjort en undersökning och intervjuat tusentals personer om deras optimala upplevelser.

"Vid det optimala tillståndet för inre upplevelser finns det ordning i medvetandet. Detta inträffar när mental energi – eller uppmärksamhet investeras i realistiska mål och när personens färdighet svarar mot handlingsmöjligheterna. Strävan efter ett mål skapar ordning i medvetandet därför att man måste koncentrera sin uppmärksamhet på uppgiften och omedelbart glömma bort allt annat. Dessa perioder av kamp för att klara av utmaningar är det som man tycker är de mest njutbara ögonblicken i livet..."

Om det är det som gör människor lyckliga så handlar det om att utmanas, vilket de jag följer i mina filmer verkar ha passerat för länge sedan. Vad tror du? Vilken är det viktigaste ingrediensen för att man ska trivas med sitt jobb? Och kanske ännu mer intressant, är det det som är rätta frågan. Hur vi ska trivas?

KRISTIAN:

Varför måste man trivas?

Och. Jag misstror denna strävan efter lycka, efter att befrias ifrån smärta.

Foto: Larsinio, Wikimedia Commons.

Forskning om kontorslandskap visar att smala kontorslandskap bör undvikas – en bredd på minst 20 meter brukar i allmänhet rekommenderas. Likaså bör ljudabsorptionen vara så hög som möjligt samtidigt som de enskilda arbetsplatserna inte får vara för små. Räkna med 10–15 kvadratmeter per anställd; ytor som skärmas av minst 1,5 meter över golvytan. Arbetsplatserna bör hellre placeras vid sidan av varandra än mot varandra. Kopieringsmaskiner, kaffekokare och skrivare bör placeras i separata rum och inte i korridorerna. För att minimera ljudnivån i lokalen bör gångutrymmen och korridorer vara försedda med textilmattor.⁷

KRISTINA:

Hej Roland! Tror du att det är högst individuellt vad som gör att man trivs med sitt jobb? Och är det ens det som är målet? :)

ROLAND:

Hej! För mig har det varit effektivare att bara fråga när vi är fria att handla som vi vill, och när vi tvingas in i ett sätt att vara som någon annan har bestämt. Jag skulle kunna ägna mig åt alla de aktiviteter som dina filmer skildrar om det skedde på fri basis och inte varade alltför lång tid. Problemet är att vilken aktivitet som helst förr eller senare upplevs som ett tvång om den är din enda födkrok och därför äter upp större delen av din vakna tid. Även forskningsaktiviteten kan jag intyga!

KRISTINA:

Jag tror du hittat det :) – en generalisering som fungerar för att definiera ett "bra jobb". "... när vi är fria att handla som vi vill, och när vi tvingas in i ett sätt att vara som någon annan har bestämt.

Presentation av Emmy Palmqvist.

Emmy är 22 år. Hon står vid ett stillastående löpande band och justerar olika valsar med en skiftnyckel. Hon jobbar snabbt och koncentrerat. Desto snabbare hon blir klar desto snabbare kommer produktionen igång igen.

EMMY:

Det finns en skala där läkare är högst upp och vi fabriksarbetare är fotfolket. Även fast jag aldrig levit utan pengar eller känt hur det känns att inte kunna köpa något så känner jag så. Att folk som har mer spännande yrken har nått en högre nivå på något sätt. Jag har fördomar mot personer som blivit kvar på fabriken. För att de är nöjda med att göra samma sak år ut och år in. På en fabrik kan man inte påverka, man sköter sin lilla del i det stora.

När jag började så skrattade vi bara och tog allt med en klackspark. Men nu känner jag det på humöret, att jag börjar bli lite gnälligare, lite tjurigare och lite som tanterna som sitter i lunchrummet och surar och det skrämmer mig.

Att stanna kvar och inte göra något annat skulle vara som att ge upp. Jag skulle känna mig så misslyckad även om jag var duktig på mitt jobb. För jag hade ju kunnat göra vad som helst, som att jobba för Läkare utan gränser i Uganda. Jag vill inte sitta här när jag är pensionär och säga att jag jobbat på fabrik i 30 år.

Det är mitt i natten. Men sommar, så takens konturer syns och fåglarna är vakna. Bageriet har ett fönster där man kan krypa ut och sätta sig med utsikt över kvarterets tak, och man kan se ända bort till snusfabriken. I fönstret sitter två personer och röker.

LARS:

Jag har ändå den förmågan att jag kan försvinna från det jag gör och tänka på annat, utan att missköta mitt jobb. Jag går ju och drömmer varje natt. Kanske att jag är någon annanstans eller, ja bara småsaker så liksom. Det kanske inte händer så mycket med det man funderar på men helt plötsligt har det gått tre timmar och man känner oha, häftigt.

Jag vet att jag får min lön. Och när man väl har pengar så är det svårt att bryta sig ur. Man måste ju våga chansa men så läser man och hör på tv hur svårt det är att skaffa jobb. Alla säger att man ska vara glad att man har ett jobb och att man ska vårda det. Men det känns jävligt tungt att inte kunna sitta och känna solen i ansikten.

KRISTINA:

Folk sitter på kontor, bagaren bakar, lastbilschauffören kör och forskaren forskar. Men hur ser en forskares arbetsdag ut?

ROLAND:

Jag vaknar, men åker inte till något jobb om jag inte har något möte eller känner mig ensam. Vanligtvis stannar jag alltså hemma och de två första timmarna på dagen blir oftast de mest produktiva rent skrivmässigt. De andra timmarna kan bli okej om jag inte brister i disciplin och låter internet stjäla min tid. Jag är så fri att friheten ibland kan bli jobbig, både uppfostran och skolgång handlar ju idag om att vänja sig av vid frihet. Jag tillhör med andra ord de privilegierade, jag hobbyarbetar, jag lever på andras produktiva arbete. Det går inte att jämföra med att exempelvis servera eller sätta plant som jag också har gjort. Att alla dessa aktiviteter kan kallas "arbete" är ett exempel på hur begreppet arbetet tappat i substans.

KRISTINA:

Varje kväll ser jag rader av fel saker som blivit gjorda. De senaste fyra dagarna med start i torsdags har jag spolat en skridskobana. Som frilansande masterstudent kan jag trycka kringla S, lämna skrivbordet, arbetsplatsen, huset och möta upp mannen från kommunen. Fem minuter efter att han ringt står vi borta vid brandposten och tittar på bouleplanen som ska täckas med is.

Jag tänker ofta att tänk vilka tankar jag skulle kunna tänka om jag bara tänkte på en sak i taget. Och i det här fallet min film. Men nu

spolar jag istället en isbana. Är det att arbeta? Och nej, det är inte så att samtidigt som jag spolar frigör tankar och kommer på bra idéer. Nej, jag är alltför fokuserad på att få isen jämn, på att hålla koll på att vattnet som kommer ur slangen inte tinar upp nya hål, att vattnet ska hinna sprida sig innan det fryser i vallar, att hörnen som är högre än resten av banan, även de blir istäckta. Allt för upptagen för att några tankar ska kunna släppas fria.

DAGBOKEN

KRISTINA:

Jag lämnar på dagis och skyndar mig för att spola ett nytt lager. Men kommunens slang fryser, vattnet blir till tjock snömodd och inget vatten tränger igenom. Ju mer vatten jag släpper på ju mer modd blir det i slangen, tills det blir helt stopp. Jag får ringa till kommunen och mannen som kommer i sin blåa minilastbil, är den samme som igår. Han är bister. "Det här är inte mitt fel", meddelar han. "Jag sa att det skulle bli ett helvete och detta är inget jobb för fruntimmer". Fan också. Så mycket bättre om jag inte ens försökt. Står med valet att överge, misslyckas, lämna en livsfarlig isig knölig plan till alla att skaka på huvudet åt eller att hitta en lösning. Han ger mig två minuter. Min kompis (som är sjukskriven och därför också kan vara där inom fem minuter) kommer med kaffe, då blir allt lite bättre och han kommer på att man kan ta vatten från biblioteket och att vi kan använda vanliga trädgårdsslangar. Jag går hem försöker tänka på något annat ett tag. Jag kollar mailen, skickar iväg en ansökan om utvecklingsbidrag, läser ett manusutkast för en kortfilm. Tar beslut kring en budget och listar sökord för ett stipendium.

Huvudvärkstabletter, tandkräm, deodorant. Två par läsglasögon. En obäddad säng, Aftonbladet. Rosa gardiner i plysch, en dinglande gran. Kartor och körlistor ligger utspridda mellan instrumentpanelen och fönstret. Bertil han kör.

BERTIL:

Jag har arbetat för mycket, och så har jag druckit också. Det har varit så i kanske tio, femton år. Eller det är nog mer. Jag vill ju inte tänka på det, men det är nog säkert mer. Och semester har jag ju inte tagit. Jag vet inte om jag inte vågade för att jag var rädd att jag skulle bli för galen då. Men jag får ju hoppas att det inte blir så, när jag väl lägger av sedan då.

Det bästa hade ju varit om jag kunde jobba tills jag ramlade omkull. Då hade jag nog varit lyckligast. Men jag tänkte försöka ta det lite lugnt, om det går. Det bestämmer ju inte jag egentligen, det bestämmer ju min kropp, vad den vill göra, så vi får väl se.

LARS:

Det går inte att sätta sig ned och planera bort den livsstil som man får när man jobbar natt, utan man får bryta den totalt för att komma igen. Det var därför jag tog det beslutet nu att jag inte ska fortsätta att baka bröd. Jag känner att jag måste sluta med det för min egen skull. Det känns som att jag lämnar in det gamla och börjar leva igen. Det låter poetiskt nästan, men det är sant, det är så jag känner.

DAGBOKEN

Isen blev en succé. Barnen går dit efter skolan, dagmammorna hänger där på dagarna, vi lär oss åka skridskor. Facebook gnistrar av gillamarkeringar , jag får ryggdunkar av andra föräldrar och en vinterbukett i Lerumsbladet. Nästan alla frågar när jag hade tid med detta, och jag mumlar att det inte var så jobbigt, jag jobbar ju lite som jag vill. Jobbar igen på helgerna och så.

EFTERORD

Jag vill försöka ge ting deras egentliga värde, se saker för vad de är, att förstå saker. Det är ett mycket ambitiöst projekt eftersom att ge något dess verkliga värde innebär att förstå dess universella mening. Roberto Rossellini

Det händer något i begränsningen. Då det inte finns så många val och jag måste mig fördjupa i de få jag har. Det är ett bra läge, när den första nyfikenheten försvinner, tristessen kommer och man har fem timmar kvar sittandes i lastbilen, fyra timmar innan skiftet på fabriken tar slut, och natten knappt har kommit igång på bageriet. Det är nog den enda gång min blyghet blir till min fördel. För att istället för att lägga undan kameran och börja prata väljer jag att stanna kvar bakom, zooma in och utforska bit för bit. Det är då jag upptäcker att maskinernas rörelser påminner om en människas. Att bagarens svarta tubsockar i sandalerna är alldeles vita och tussiga av mjöl och

vatten. Det är nu jag ser hur fint Bertils t-shirt veckar sig vid armhålan och att det blir ett mönster som påminner om himlen utanför.

I klippningen väljer jag varje ord, rörelse och blick för att nå fram till det specifika men ändå allmängiltiga och bortom det uppenbara. En slags vardagspoesi med en ton som klingar och stannar kvar hos mig. Med porträtten av andra människor jobbar jag tills jag funnit så många gemensamma nämnare att de blir till spegelbilder av mig själv.

Jag valde mycket uträknande att börja jobba med film. Efter att ha varit volontär i fem år kändes det som att inget jag gjorde förändrade något – i det stora hela. Men som dokumentärfilmare skulle jag få möjlighet till det. Det låter nog naivt men det var min plan. För själv blev jag vegetarian efter att ha sett en film om djurtransporter. Hela tonåren kände jag mig stor och klumpig för att jag var längre än killarna och det långdförhållandet hade jag aldrig sett på film. Jag kände mig lyckligt lottad för att jag föddes i Sverige och inte i Afrika, för all film jag sett därifrån handlade om fattiga människor i nöd.

Men de filmer jag gjort hittills, de skildrar vardagen, sådant vi gör och tänker varje dag. Människor som lever sina liv. Inget mer, inget mindre. Så vad har egentligen mina filmer för uppgift? Är de viktiga för någon annan än mig själv?

Då jag formulerar och omformulerar mig återkommer jag ofta till Neorealisternas tankar.⁸ De hade en stark vision om film som förändrande kraft. Så jag lutar mig mot dem och låter deras ord få avsluta min text.

Det är konstnärens uppgift att få folk att se det unika och vackra i saker de själva och människor omkring dem gör. Samtidigt som de tvingas begrunda sina villkor och ta ställning till sin verklighet. Filmerna kommer på detta sätt bli en appell till varje människas ansvarskänsla och värdighet. Cesare Zavattini⁹

NOTER

- 1 *Yarden*, av Kristian Lundberg, Brutus Östlings bokförlag Symposion, 2010. *Arbetsamhället, hur arbetet överlevde teknologin*, av Roland Paulsen, Gleerups, 2010. *Kallskänken*, av Jenny Wrangborg, Kata förlag, 2010.
- 2 Med inspiration av videon *Minilook Kiev* av Efim Graboy och Daria Turetski, <http://vimeo.com/38388574>.
- 3 Ur uppsatsen "Rättvisa" av Sven-Olof Collin: "Göra rätt för sig, innebär att man genom sitt arbete i samhället bidrar till samhället. Det är genom att arbeta som man skapar en plats för sig i samhället. Du har inte platsen genom att du enbart är. Existens är inte tillräckligt, utan du måste ta din plats, erövra den genom att ge något tillbaka...".
- 4 *Kallskänken*, av Jenny Wrangborg, Kata förlag, 2010.
- 4 Zygmunt Bauman, *Att tänka sociologiskt*, övers. Suzanne Almqvist, Korpen, 1992.
- 5 Mihaly Csikszentmihalyi, *Flow: den optimala upplevelsens psykologi*, Natur & Kultur, 2006.
- 6 <http://brakontor.se/kontorslandskap>.
- 7 Neorealismen brukar beskrivas som en social realism med några typiska förhållningssätt: trovärdiga karaktärer; socialt innehåll, historisk aktualitet och politiskt ställningstagande. Det är en filmgenre som var sprungen ur den italienska motståndsrörelsen och dess humanistiska perspektiv.
- 8 Ur Leif Furhammar och Folke Isaksson, *Politik och Film*, PAN Original Pocket, 1968.

EXAMENSARBETEN 2012:

Stina Bergman, *Prosa vs manus, litteratur vs film*

Gunhild Enger, *På sporet av en idé*

Tove Krabo, *Utbytbara? En metod för estetiska, etiska och sociala
ställningstaganden vid fikionaliseringsprocesser inom film*

Kristina Meiton, *Arbetsliv. Ett manus under arbete*

Jessica Nettelblatt, *Att leva och överleva
som dokumentärfilmare*

Cecilia Torquato, *Substans*

HANDLEDARE:

Kalle Boman, Ewa Cederstam,

Cecilia Parsberg & Göran Dahlberg

OPPONENT:

Hjalmar Palmgren

EXAMINATOR:

Göran du Rées

GÖTEBORGS UNIVERSITET
FILMHÖGSKOLAN